

Տ Ն Տ Ե Ս Ա Կ Ա Ն Հ Ա Ր Ց Ե Ր

ԳԱՆՁԱՐԱՆԻ ՆԱԽԹԱԲԵՐ ՀՈՂԵՐԻ ՊՈՒԴԱՎՃԱՐԻ ԱՌԻԹՈՎ

Նախքան գինը իր անցեալ տարուայ 18 կոպ. բարձրութիւնից ընկնելով, ոչ միայն յուսախար արաւ երկու վերջին տարիներումս արքունի հողեր վերջնողներին, այլ, եթէ մի տարի էլ այսպէս շարունակուի, վերջիններիս մեծամասնութիւնը ստիպուած պիտի լինի կորցնել իր՝ մինչև օրս արած ծախսերը և յետ կանգնել խզելով գանձարանի հետ իր կապած պայմանը։ Հասկանալի է որ այսպիսի պայմաններում մարդիկ ամեն ճիգ թափում են վտանգից մի կերպ ազատելու իրանց ունեցածը։ Եւ ահա այս վերջին կարգի նաւթագործները մի քանի ամիս առաջ դիմել էին համապատասխան միջնորդութեան, խնդրելով փոխել իրանց կապած պայմանները, ի հարկէ թեթևացնելով իրանց ծանր, նոյն իսկ անելանելի դրութիւնը։

Ընթերցողի համար պարզ է, թէ ինչ ահագին նշանակութիւն ունի գործի այս կամ այն ելքը ոչ միայն բազուցիների համար, այլ նոյն իսկ մեր երկրի ազգաբնակչութեան մի որոշ մասի համար, որ շատով թէ քչով մասնակցում է նաւթային գործերում։

Բնականաբար ամբողջ Կովկասում հետաքրքրւում են այդ հարցով, իսկ մասնաւորապէս Բագուում։

Տեղական «Нефтяное Дѣло» հանդիսում սեպտեմբերից սկսած արդէն չորս ընդարձակ յօդուած է լոյս տեսել, որոնցից երկուսը, Т ստորագրութեամբ, այն տեսակէտն են պաշտպանում, թէ միջնորդութիւնը չը պիտի յարգի խնդրատուների առաջարկութիւնը։ Ընդհակառակը, ինժեներ Կ. Ստախեան իր երկու յօդուածով աշխատում է ապացուցանել, որ ոչ միայն խնդ-

բառուները, այլ նոյն իսկ գանձարանի շահը՝ պահանջում է փոխել կայացած ածուրդի պայմանները:

Խնդրատուները առաջարկում են, որ գանձարանը իրանցից պուզահարկի փոխարէն ստացած նաւթի որոշ տոկոսով բաւականանայ, հաւասարեցնելով 1 կոպ. պուզահարկը—նաւթի 50%-ին: Երկու վերջին ածուրդներում գանձարանի հոգերը, ինչպէս յայտնի է, շատ թանգ պուզահարկերով են վերցրած 5-ից —12 կ. նաւթի այժմեան գներով (մօտ 7 կ.), պարզ է որ այդ պայմաններով վերջնողների մեծամասնութիւնը չեն կարող առանց վնասի գործել: Հասկանալի է նոյնպէս որ պայմանի փոխելը գանձարանի համար նշանակում է յօժարակամ նաւթագործ-խնդրատուներին զիջանել իր ստանալիքի $\frac{2}{3}$ մասը: Օրինակ, եթէ 12 կ. վերջնողը 100 պ. նաւթի համար պիտի վրձարէր 12 ո., այժմ խնդրում է, որ գանձարանը՝ իրանից փողի փոխարէն ընդունի 12X5 տոկոս. նաւթ, այսինքն 60 պուզ, որ այժմեան գներով կ'անի մօտ 4 ո.: Ահա ինչ են ուզում պ. պ. նաւթագործները: Բայց արդեօք ածուրդի պայմանները կարելի է փոխել ածուրդից յետոյ, յետին թուով:

Պետութեան (և հասարակական հիմնարկութիւնների) ելումուտը աղբիւրները մասնաւոր մարդկանց յանձնելու ածուրդը համարւում է ամենալաւ միջոց թէ՛ գանձարանի և թէ՛ մասնաւոր մարդկանց շահերի տեսակէտից, որովհետեւ բոլոր ուրիշ միջոցներից ածուրդն է, որ զժուարացնում, փակում է զանազան «անձնական բարեհայեցողութեանց» դռները և հնարաւորութիւն է տալիս ամեն մի ցակաւորի մասնակցել ածուրդին:

Բայց եթէ ածուրդի հետեանքները առհասարակ կարելի լինէր հեշտութեամբ փոփոխել, այն ժամանակ ածուրդը կը կորցնէր իր միտքը, իր նշանակութիւնը: «Չօչաղ» մարդիկ միշտ աջնալիսի գներ կը նշանակեն, որ միշտ իրանց կը մնան գանձարանի գործերը (այս դէպքում նաւթային հոգերը), և հէնց որ բանից կ'երևար, որ անօգուտ, նոյն իսկ վնասաբեր է այս ինչ կամ այն ինչ գործը, «չօչաղ»-ները կը սկսեն միջնորդել, որ գանձարանը զիջանի, փոխի իրանց կապած պայմանը...

Վերջին երկու անգամուայ ածուրդներում հող վերջնողները բարձր պուզահարկ են խոստացել գանձարանին այն պատճառով, որ հաւատացած էին, թէ այսօր չէ վաղը նաւթի գինը անպատճառ պիտի 20 կոպ. հասնի: Եւ այս հաշուով էր, որ 12 կ. պուզահարկով հող վերջնողին դեռ մի 100 հազար ո. էլ փող էին տալիս, որ նա իր վերցրած հողը զիջէր այս կամ այն ըն-

կերութեան: Այսօր այդ հաշիւները ամենքի համար ծիծաղաշարժ և միամիտ են. իսկ այն ժամանակը երեխաներ չէին 100 հազարներ չարտողները, այլ փորձուած, «խելօք» հաշուով վաճառականներ»:

Եթէ, իսկապէս, նաւթի գինը այդքան բարձրանար, կամ նոյն իսկ 18 կ. մնար, ամեն մէկը, որ գանձարանի հողի մի կտորը գցել էր ձեռքը, արդէն ապահով, նոյն իսկ հարուստ մարդ էր լինելու, ինչպէս այդ պատահեց առաջին և երկրորդ անգամուայ աճուրդներում հող վերցնողներին, որ 1½—3 կ. պուղահարկով են վերցրել գանձարանի հողերը: Եւ սակայն գանձարանը այս բախտաւորներին և ոչ մէկին չառաց թէ՛ «այսինչ, դուք շատ էժան պուղահարկով էք վերցրել հողը, այժմեան պայմաններում երկուտակ էլ եթէ վճարէք, էլի լաւ փող կ'աշխատէք»: Ինչու ուրեմն, ասում են նրանք այժմ, որոնք դէմ են որ միւնիստրութիւնը յարգի խնդրատունների առաջարկութիւնը, գանձարանը պիտի զիջանի յօգուտ մասնաւոր մարդկանց և վերջիններին «բաշխի» ընդհանուրի սեփականութիւնը: Եթէ նաւթագործը կը հրաժարուի իր պարտաւորութիւններից, գանձարանը՝ առանց նրա մտցրած փողը վերադարձնելու, նոր աճուրդ կը նշանակի և եթէ այժմ առաջուայ գներով չեն վերցնի, կը տայ պակասով... այսինքն այն դնով, որ այժմ առաջարկում են գանձարանին իբրև նաւթի մի որոշ տոկոս:

Սակայն այս հիմնաւոր դատողութիւնների դէմ մի ծանրակշիռ առակութիւն են անում: Գանձարանը այս զէպքում այդքան խիստ պահպանելով օրէնքը և պայմանագիրը, արդէն «յետին թուով» փոփոխութիւններ է մտցրել առաջին կարգի աճուրդում մասնակցողների պայմանի մէջ: Բացի այդ, Գանձարանը իր հողերի մի անագին մասը առանց աճուրդի տուել է զանազան մարդկանց, դրանով նպաստելով նաւթի գների իջնելուն և ուրեմն վնասելով իրանից թանգ գներով հող վերցնողներին:

«Այժմ, ասում են խնդրատուները, դուք մեզ օրէնքն էք ցոյց տալիս, ապա ուր էր այդ օրէնքը, երբ Ռօմանու ամենալաւ հողերի մի անագին տարածութիւն տուիք Մոսկովայի կապիտալիստներին առանց աճուրդի և համարեա ձրի, ուր էր այդ օրէնքը, երբ շատ ու շատ ուժեղ մարդկանց առանց աճուրդի հողեր բաժանեցիք էժան գներով... Այդ էժանագին հողերի նաւթն է, որ այսօր խեղդում է մեզ... Եթէ նրանց համար հնարաւոր էր չեղուել օրէնքից, այժմ՝ մեզ անխուսափելի սնանկութիւնից ազատելու համար էլ բարեհաճեցէք բացառութեամբ չեղուել օրէնքից»:

Հարցը չափազանց բարդուել է. դրա թէ դրական և թէ բացասական վախճանը բազմաթիւ գանգատներ պիտի յարույանի, որովհետեւ բազմաթիւ մարդկանց համար «կեանքի և մահու» խնդիր է դա... Եւ այս բարեւոնեան խառնաշփոթութիւնը ծագել է նրանից, որ սկզբից ևս թ օրինական հիմքի վրայ չի մնացել հարցը... շեղումներ, բացառութիւններ եւ տեղի ունեցել «ըստ բարեհայեցողութեան»... և, ինչպէս յայտնի է, օրէնքի մի անգամ չեղուելը՝ դժուարացնում է նորից օրինական հաստատ հիմքի վրայ կանգնելը:

Այժմ մինխտարութիւնը հարցիս քննութիւնը թողել է «Նաւ-Թագործների ժողովին», որ բացուելու է դեկտ. 8-ին:

Ի